

Swing it, Odyssevs!

TEATEROMTALE: Morten Cranners oppsetning av *Odysseen* i Nationalteatrets malersal er ingen innføring, men et ekstremt gjennomført og intelligent spill med utallige lag av tekst og tradisjon.

Av Christine Amadou, Førsteamanuensis i idéhistorie, Universitetet i Oslo

Homers *Odysseen* er en merkelig blanding av skipperskrøner og kjærlighetshistorie, en finurlig oppbygd fortelling om Odysseus' ti år lange ferd fra Troja til Ithaka. Gjennom nesten tre tusen år er Odyssevs og hans reise blitt dratt i forskjellige retninger, tolket som alt fra sjelens vei mot Gud til det moderne menneskets beseiring av naturkreftene. Det er en fortelling om antikkens mytiske krig i Troja og om hvilken pris også krigens greske seierherrer måtte betale. Om oppgjørene som venter når Odyssevs endelig kommer hjem og om gudene som holder i menneskeskjebnens tråder.

Alle de ulike lagene gjør *Odysseen* til en grunnfortelling vi vender tilbake til, ikke på tross av, men like mye på grunn av, alle referansene som lesere – og tilhørere! – har lagt i diktet gjennom tidene.

Drivende sonisk eventyr

Når Morten Cranner nå har satt opp *Odysseen* på Nationalteatret som del 2 av prosjektet *The Acoustic Act*, trekker han med seg hele denne lange tradisjonen samtidig som han går tilbake til

kjernen av antikkens fortelling. Med en fantastisk «sonografi» har han gitt *Odysseen* LYDEN tilbake: Forestillingen begynner med at Odyssevs, strålende spilt av Anders Mordal, hvisker og visler frem navnet sitt så alle s'ene suser avgårde. Dermed er Odyssevs kastet ut på havet og i gang med den lange og farefulle hjemreisen.

Starten på Homers *Odysseen* som forteller om Odyssevs' sønn Telemakos, er fjernet og Cranners forestilling har konsentrert seg om de to ikoniske delene av verket: Odyssevs' eventyr under seilassen, og hjemkomsten og beseiringen av frierne i borgen på Ithaka. Det meste av sidespor og navn er også skåret bort, så handlingen er ikke unødig komplisert. Det er nok en fordel, for det er mye annet enn ord å følge med på i løpet av den drøye timen forestillingen varer.

En lydproduserende forestilling

Regissøren kaller dette «en lydproduserende forestilling». Lydproduksjonen og sonografien innebærer at skuespillerne ikke bare fremfører tekst, de skaper selv masse annen lyd som bærer hele forestillingen. Lydbildet blir hjulpet av avansert elektronikk, men all lyd stammer i utgangspunktet fra skuespillerne og fra helt enkle gjenstander på scenen. Litt synges det, men først og fremst kommer lyden fra seksten fiolinstrenger som henger ned fra taket.

//

//]]]]> //]]>

I enden av strengene henger rullesteiner og utgjør to rader som avgrenser rommet der handlingen skjer. Lyden kommer fra strengene når skuespillerne (ved siden av Mordal er Ulla Marie Broch på scenen som lydproduserende forteller, Teiresias, Pallas Athene, Kalypso og andre forefallende figurer) slår på dem eller stryker over dem med fiolinbuer. Denne lydproduksjonen er ikke et akkompagnement til teksten, men oppleves som en frigjøring av den. I forestillingen får endelig teksten slippe fri og sonografien hjelper den løs den med lyder som samtidig er arkaiske og moderne.

Lydproduksjonen gir også rom for flere referanser, som når Odyssevs forteller om sine erotiske eventyr (og tar alle damene han har møtt på veien i én jafs). Da er Anders Mordal nesten blitt en Anthony Quinn, fanget i en uforløst dansetakt som blir like klaustrofobisk som oppholdet hos Kalypso.

Tekstlig lek

Det tekstlige utgangspunktet for forestillingen er Peter Østbyes oversettelse av *Odysseen* fra 1922. Det er jo gjennom denne oversettelsen de fleste av oss kjenner Homer. Østbyes epiteter («den rådsnare», «den rosenfingrede», «den hjembuskvaiende») og taktfaste versemål har for lengst festet seg i norsk språk. I første del av forestillingen leker skuespillerne seg med denne teksten, de slipper unna heksametrene og legger til moderne vendinger og kommentarer. I andre del, hjemkomsten, brukes imidlertid Østbyes oversettelse temmelig trofast. Men med snert og akkurat nok avstand til at den fungerer som scenetekst.

For også Østbye trenger en viss ironisk distanse. Avstanden blir dessuten markert av at skuespillerne fyker omkring mellom roller og lydproduksjon, med masse humor og imponerende presisjon.

Lokkende scenebilder

Lydproduksjonen er uløselig knyttet til teksten, men også til scenebildet. De seksten steinene som

henger ned fra taket utgjør den vesentlige scenografien på Malersalens scene. De fungerer som palassmurer og som bølger, som Skylla og Karybdis som truer på hver sin side og til og med som stativ for solgudens okser.

Det visuelle sikres også ved bruken av skygger. Odyssevs' hviskende selvpresentasjon blir supplert av noen fine skyggefigurer på veggen, dyrefigurer som muligens antyder «snarrådigheten» hans: evnen til å manipulere virkeligheten. I det første av eventyrene, om møtet med kyklopen, lyser uhyrets kjempeøye opp bakveggen inntil Odyssevs får stukket det ut.

//

//]]]]> //]]>

Forestillingen er full av nesten trolske øyeblikk. Men det aller fineste scenebildet møter vi kanskje når Odyssevs' reiser til dødsriket. I *Odysseens* 11. sang forteller han om hvordan han får møte sannsigeren Teiresias og andre døde sjeler som forteller ham om hva han skal gjøre videre for å komme hjem. I Cranners regi blir dødsrikets uhygge forsterket ved en endeløs projisering av avdødes navn som vises på alle vegger og som til og med flakker over sannsigeren Teiresias' ansikt. Denne kavalkaden av navngitte døde fungerer som et slags helteskue og understreker et av scenens hovedpoeng: Hvor uendelig mange som tilhører «de avdødes skarer» i forhold til de levende.

***Odysseen – the Acoustic Act del 2* er ikke en innføring i *Odysseen*, som man kan få inntrykk av i teatrets omtale. Det er heller *Odysseen* for viderekomne, et ekstremt gjennomført og intelligent spill med utallige lag av tekst og tradisjon. Dette er bra – få det med dere før det er for seint!**